

Правові основи фінансового контролю в Україні

Козинець І.Г., ст. викладач
кафедри ЦГПП
Акуленко О.В., студентка
гр. ПР-152

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ Є ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ І ЇХ ПОСАДОВЦІВ, УСТАНОВ, ПІДПРИЄМСТВ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ, ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ДОЦІЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ МОБІЛІЗАЦІЇ, РОЗПОДІЛІ І ВИКОРИСТАННІ ЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ГРОШОВИХ ФОНДІВ І ПОВ'ЯЗАНИХ З НИМИ МАТЕРІАЛЬНИХ КОШТІВ.

Принципи фінансового контролю

; 1) законність

2)об'єктивність;

3)поєднання
публічних та
приватних інтересів;

4)розмежування
контрольних
повноважень між
суб'єктами;

5)повнота охоплення
об'єкта контролю;

6)достовірність
інформації, на основі
якої проводиться
контроль;

7)безперервність та
систематичність;

8)превентивність
контрольних дій;

9)обґрунтованість;

10)плановість та
строковість та інші;

Завдання фінансового контролю

- перевірка правильності і ефективності використання публічних грошових фондів;

- перевірка своєчасності і повноти виконання фінансових зобов'язань перед державою та органами місцевого самоврядування;

- забезпечення збереження грошових коштів і матеріальних ресурсів держави та органів місцевого самоврядування;

- перевірка виконання покладених на органи державної влади і місцевого самоврядування обов'язків з формування, розподілу та використання грошових фондів;

- перевірка дотримання правильності здійснення фінансових операцій;

- попередження порушень законності у сфері фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування;

- забезпечення відшкодування матеріального збитку, завданого державі чи органам місцевого самоврядування;

- виявлення та усунення порушень фінансової дисципліни;

- виявлення осіб, винних у вчиненні правопорушень у сфері фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування і притягнення їх до відповідальності;

- підвищення ефективності виявлення внутрішніх резервів підприємств, з'ясування можливостей більш економного використання матеріальних ресурсів та грошових коштів.

Ознаки фінансового контролю:

1) здійснюється відносно спеціального об'єкта, а саме централізованих і децентралізованих грошових фондів держави та органів місцевого самоврядування;

2) включає контроль за фінансовою дисципліною, під якою розуміють чітке дотримання всіма учасниками фінансової діяльності встановлених приписів щодо порядку формування, розподілу та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів.

3) характеризується цілеспрямованістю на об'єкт контролю, зокрема, для забезпечення дотримання цільового характеру руху грошових фондів і обмеження імперативними заборонами нецільового їх витрачання;

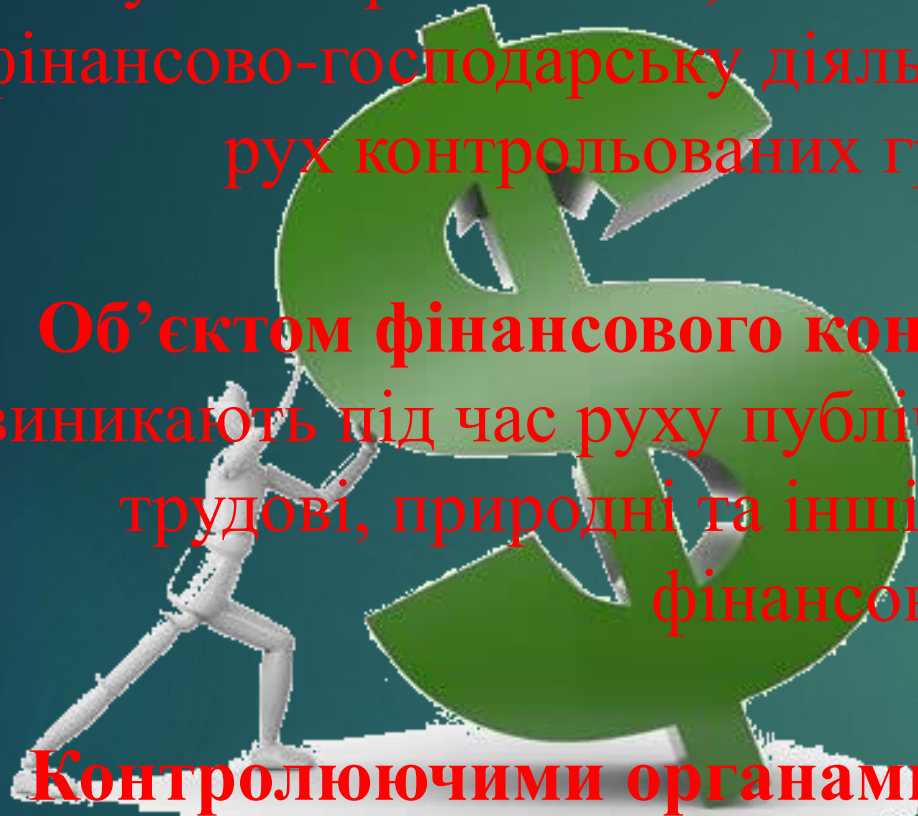
4) державний фінансовий контроль здійснюється спеціальними суб'єктами, наділеними повноваженнями у сфері фінансового контролю.

Предметом фінансового контролю є первинна документація (наприклад, бухгалтерські звіти, кошториси, баланси), що містить відомості про фінансово-господарську діяльність контролюваного суб'єкта, свідчить про рух контролюваних грошових фондів та підтверджує його.

Об'єктом фінансового контролю є переважно грошові відносини, що виникають під час руху публічних грошових ресурсів, а також матеріальні, трудові, природні та інші ресурси, що лежать в основі визначення фінансових обов'язків суб'єктів.

Контролюючими органами є спеціальні державні органи, що наділені повноваженнями у сфері фінансового контролю, та громадські організації, аудиторські компанії і аудитори.

Отже, призначення фінансового контролю полягає у тому, що він слугує інструментарієм протидії правопорушенням, стримування злочинності в галузі фінансів, забезпечення законності та правопорядку при здійсненні фінансової діяльності, досягнення доцільного та раціонального використання фінансових ресурсів. Фінансовий контроль відіграє важливу роль у належному захисті прав, свобод та інтересів усіх учасників фінансових відносин (як «володарюючих», так і не наділених владними повноваженнями), досягненні конструктивного балансу між ними.

Види фінансового контролю

1. Залежно від часу проведення:

- попередній фінансовий контроль – проводиться до здійснення операцій, дій, пов'язаних із рухом грошових фондів, передую операціям, що перевіряються.
- поточний фінансовий контроль (оперативний) – здійснюється у процесі здійснення фінансових і господарських операцій, пов'язаних із рухом грошових фондів.
- наступний фінансовий контроль (подальший) – проводиться після здійснення господарської або фінансової операції з використання грошових фондів або після закінчення певного звітного періоду.

2. Залежно від плановості:

- плановий – передбачений у плані роботи контролюючого органу.
- позаплановий – непередбачений у планах роботи контролюючого органу і проводиться в суворо обумовлених законом випадках.

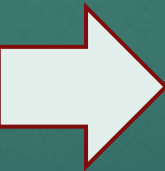
3. Залежно від періодичності (частоти) проведення:

- постійний (повсякденний);
- систематичний;
- епізодичний (здебільшого має разовий характер).

5. Залежно від суб'єкта, що здійснює контроль:

- державний – проводиться державними органами, наділеними відповідними повноваженнями на здійснення контрольних дій (фіскальні органи, органи фінансової інспекції, органи Казначейської служби України);
- муніципальний – проводиться органами місцевого самоврядування у сфері затвердження місцевого бюджету, його виконання і затвердження звіту про його виконання, дотримання фінансової дисципліни та ін.

4. Залежно від форми проведення:

- обов'язковий (зовнішній) – проводиться, коли у законодавстві міститься відповідна вимога або є рішення уповноваженого державного органу.
- ініціативний (внутрішній) – здійснюється за самоїстю і добровільною ініціативою господарюючих суб'єктів, із можливим залученням аудиторів.

Державний та муніципальний фінансовий контроль залежно від сфери дії буває: надвідомчий (міжвідомчий), внутрішньовідомчий і внутрішньогосподарський;

- громадський – здійснюється представниками громадськості на ініціативній (добровільній) та безкоштовній основі;
- аудиторський – є незалежним професійним фінансовим контролем, здійснюваним аудиторами (фізичними особами) і аудиторськими фірмами.

6. Залежно від сфери фінансової діяльності, що перевіряється:

- бюджетний;
- податковий;
- валютний;
- банківський;
- страховий.

8. Залежно від періодичності здійснення:

- оперативний фінансовий контроль (у межах звітного періоду);
- періодичний фінансовий контроль (після закінчення звітного періоду перевіряються законність та доцільність використання грошових ресурсів).

7. Залежно від джерела інформації розрізняють контроль:

- фактичний – полягає у вивченні фактичного (реального) стану об'єкта, що перевіряється. Здійснюється огляд, обмірювання в натурі, встановлення факту наявності грошових коштів і матеріальних ресурсів.
- документальний – є перевіркою і аналізом первинних документів, що містять відомості про рух грошових коштів (кошторисів, балансів, бухгалтерських і статистичних звітів тощо).

Методи фінансового контролю

1. Облік

- передбачає облік зобов'язаних осіб та об'єктів (грошові кошти, матеріальні ресурси), що лежать в основі виконання обов'язків, пов'язаних із рухом грошових фондів. Облік не обмежується тільки реєстраційною роботою. Він також пов'язаний з аналітикою і створенням інформаційних баз.

2. Аналіз

- проводиться відносно періодичної або річної звітності. Аналізуються дані з кошторисів, балансів і т. д., ліквідність бухгалтерських балансів, розрахунки і оцінка фінансових коефіцієнтів; фінансова стійкість, фінансова звітність. Підсумковими результатами аналізу є оцінка поточного стану контрольованого суб'єкта, ефективність і раціональність використання грошових фондів, ефективність використання матеріальних ресурсів та ін.

3. Перевірка

- контрольна дія, що полягає в зіставленні фактичних і документальних даних за окремими напрямками фінансово-господарської діяльності суб'єкта. Перевіряється фінансово-господарська діяльність підприємства, установи, організації або її підрозділів і за результатами оформляються довідка або доповідна записка.

4. Аудит

- незалежна форма контролю, який досліджує тільки питання, обумовлені в договорі із замовником. Перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів.

5. Ревізія

- метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств, установ, організацій, дотриманням законодавства з питань фінансів, достовірністю обліку і звітності; спосіб документального виявлення недочетів, розтрат, привласнень, інших зловживань.

6. Фінанс-
економічна
експертиза

- проводиться щодо певних фінансових документів, за її підсумками складається висновок.

- Закон України “Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні” встановлює, що державний фінансовий контроль забезпечується органом державного фінансового контролю через проведення державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування.

А) Державний
фінансовий
аудит

- **Державний фінансовий аудит** є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі органом державного фінансового контролю фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю. Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті.

Б) Інспектування

- **Інспектування** здійснюється органом державного фінансового контролю у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті.

В) Перевірка

- **Перевірка** державних закупівель полягає у документальному та фактичному аналізі дотримання підконтрольними установами законодавства про державні закупівлі та проводиться органом державного фінансового контролю на всіх стадіях державних закупівель. Результати перевірки державних закупівель викладаються в акті. Контроль за дотриманням законодавства щодо закупівель здійснюється як у порядку проведення перевірки державних закупівель, так і під час державного фінансового аудиту та інспектування.

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗАВЖДИ ПОТРЕБУЄ ЧІТКОГО ВИЗНАЧЕННЯ ЙОГО СУБ'ЄКТІВ, ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ЯКИХ ВИЗНАЧАЄ ЯК ЗАКОНОДАВСТВО ДЕРЖАВИ, ТАК І НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. СФОРМУВАЛИСЯ Й РОЗВИВАЮТЬСЯ ТРИ НЕЗАЛЕЖНІ ОДНА ВІД ОДНОЇ ГІЛКИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ:

2) муніципальна сфера - система фінансового контролю органів місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади;

1) державна сфера - система державного фінансового контролю;

3) сфера громадянського суспільства з незалежною системою фінансового контролю.

Органи фінансового контролю спеціальної компетенції.

Органи фінансового контролю загальної компетенції.

Органи державного фінансового контролю загальної компетенції

Верховна Рада України

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

- відповідно до ст. 85 Конституції України здійснює фінансовий контроль при затвердженні Державного бюджету і внесенні змін до нього, при його виконанні, ухваленні рішення щодо звіту про його виконання. Дуже важливим є також парламентський контроль за використанням Україною позик (не передбачених Державним бюджетом України), одержаних від іноземних держав, банків та міжнародних фінансових організацій.

Комітети і тимчасові спеціальні комісії

- робота із законопроектами, підготовка і попередній розгляд питань, що стосуються повноважень Верховної Ради України.

Президент України

- контрольні повноваження виконує при підписанні прийнятих Верховною Радою законів у сфері організації і регулювання фінансової діяльності, справляння податків та ін., зокрема закону про Державний бюджет України. Має право зупиняти дію актів Кабінету Міністрів України та накладати вето на прийнятий закон та призначати на посаду і звільнення з посади половину складу Ради Національного банку України.

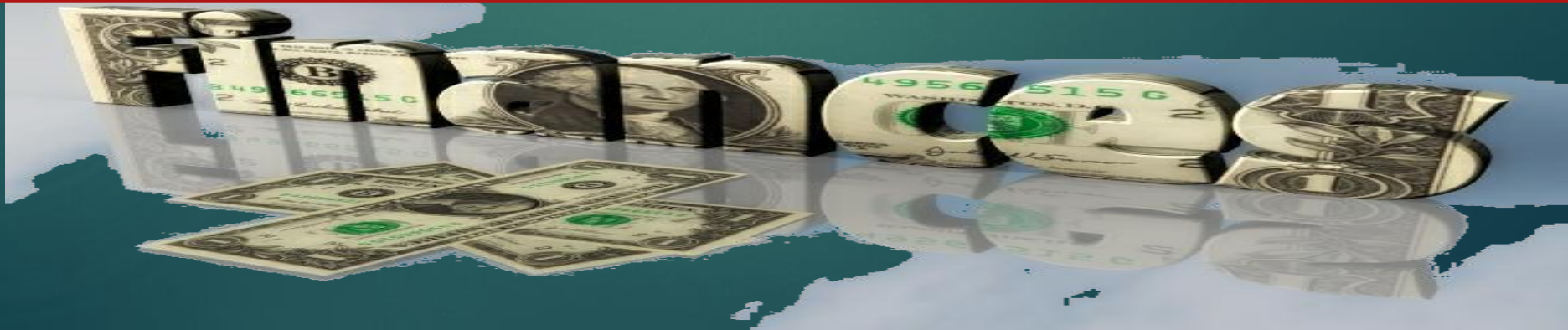

Рада національної безпеки й оборони

- Здійснює контроль за публічною фінансовою діяльністю також може розглядати питання, що належать до сфери організації або проведення фінансової діяльності, та приймати відповідні рішення.

Кабінет Міністрів України.

- Здійснює контроль за публічними фінансами під час практичної реалізації фінансової політики України, державної політики у галузі ціноутворення й оплати праці, складання та виконання Державного бюджету України і звіту про його виконання тощо. Поточна діяльність Кабінету Міністрів України пов'язана з управлінням публічними фінансами і контролем за їх використанням. У межах своїх повноважень Уряд також здійснює відомчий державний контроль за фінансами міністерств і відомств.

Органи державного фінансового контролю спеціальної компетенції

Міністерство фінансів України

- є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної фінансової, бюджетної, податкової, митної політики, політики у сфері державного фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку, випуску і проведення лотерей, організації та контролю за виготовленням цінних паперів, у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму. Мінфін здійснює контроль на всіх стадіях бюджетного процесу; контролює зберігання і ефективність використання державного майна, випуск і оборот цінних паперів тощо.

Рахункова палата

- це постійно діючий орган державного фінансово-економічного контролю, утворений Верховною Радою України. Рахункова палата наділена повноваженнями в галузі контролю за фінансовою діяльністю – організовує та здійснює контроль за вчасним виконанням прибуткової та видаткової частин Державного бюджету, державними цільовими фондами, за утворенням і погашенням внутрішнього і зовнішнього боргів тощо.

Нацбанк України

- в системі органів фінансового контролю посідає особливе місце. Згідно з Конституцією України його основною функцією визначено забезпечення стабільності грошової одиниці України. Забезпечуючи виконання фінансово-контрольної функції Нацбанк України здійснює банківське регулювання і нагляд; сертифікацію аудиторів, що проводять аудиторські перевірки банків; організацію і здійснення валютного контролю за банками та іншими фінансовими установами; аналіз стану грошово-кредитних, фінансових, цінних та валютних відносин.

Державна казначейська служба України

- має своїм основним завданням: організацію виконання Державного бюджету України; контроль за його виконанням і регулюванням відносин між державним бюджетом України і позабюджетними фондами; короткострокові прогнози обсягів державних фінансових ресурсів і надання інформації Верховній Раді України та Президенту України.

Державна фіскальна служба України

- здійснює контроль за дотриманням податкового та митного законодавства, правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю сплати до бюджету податків, зборів, внесків та інших обов'язкових платежів, передбачених чинним законодавством; приймає рішення про застосування фінансових санкцій та адміністративних штрафів до порушників фінансового законодавства і забезпечення їх стягнення тощо; має повноваження щодо прийняття нормативних актів і методичних документів з питань оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності відповідно до законодавчих актів та на їх виконання.

Державна служба фінансового моніторингу України

- у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму: а) вносить пропозиції щодо функціонування та безпосередньо реалізує державну політику; б) створює та забезпечує функціонування відповідної єдиної державної інформаційної системи. Також цей орган збирає, обробляє та аналізує інформацію про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформацію, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму.

Державна аудиторська служба України

- основні завдання полягають у забезпеченні реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю, а також внесенні пропозицій щодо її формування. Має повноваження щодо здійснення державного контролю за: використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреб у бюджетних коштах та взяттям зобов'язань; станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності усіх суб'єктів фінансових правовідносин; додержанням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу, а також про державні закупівлі; діяльністю будь-яких господарюючих суб'єктів - за рішенням суду.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

- основними контрольними завданнями є: забезпечення реалізації політики державного регулювання у сфері ринків фінансових послуг (крім ринку банківських послуг і ринків цінних паперів та похідних цінних паперів); здійснення в межах своїх повноважень державного регулювання та нагляду за наданням фінансових послуг і дотриманням законодавства у відповідній сфері; у рамках застосування обліку як методу фінансового контролю Нацкомфінпослуг веде: Державний реєстр фінансових установ; Єдиний реєстр бюро кредитних історій; Єдиний державний реєстр страховиків (перестраховиків); Державний реєстр страхових та перестрахових брокерів; Реєстр аудиторів, які можуть проводити аудиторські перевірки фінансових установ, та визначає порядок його ведення тощо.

Міністерство інфраструктури України

- розробляє вимоги щодо надання і одержання послуг поштового зв'язку (у тому числі щодо видавання і приймання грошових переказів). Також воно здійснює державний контроль та нагляд за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу (операторів поштового зв'язку).

